

Mustó János: *Luca széke**

SHAH GABRIELLA

Mustó János 1934-ben született Lucfalván, a szlovákok lakta községben. Egy olyan helyen, ahol neki már gyermekkorától kezdve természetes volt a kétnyelvűség, a kettős identitás. A Képzőművészeti Főiskola elvégzését követően visszatért Nógrád megyébe, Salgótarjánban telepedett le, és az 1960-as, '70-es és a '80-as évek nagy képzőművész generációjának kiemelkedő alakjává vált. Mustó János életében és művészetében meghatározó és kitörölhetetlen érték volt a szülőföld, az emberek, a táj, a szlovák és magyar kultúrkincs – s ez életre szóló élményt, ihlető forrást adott, jelképek és legendák termőtalaja lett. Élete végéig őszintén vallotta: „Salgótarján az én Firenzém.” 2010-ben megkapta a Nógrád megyei Prima-díjat. 2012-ben bekövetkezett haláláig folyamatosan alkotott.

Luca napját december 13-án ünnepeljük. 1582-ig, a Gergely-féle naptárreformig ez volt a tél legrövidebb napja. Nem véletlenül tette az egyház a Luca napját, (mely a lux, azaz a fény szóból ered) éppen erre a napra. Ekkor a leghosszabbak az éjszakák, ezért boszorkányos napnak, gonoszjáró napnak is tartják. Ezen a napon különösen a boszorkányok rontása ellen kell védekezni. Számos népszokás alakult ki, melyek közül a Luca-szék készítése az egyik. A néphit kétféle Lucát ismer: a jóságost és a boszorkányost. A keresztény hagyomány szent szüze Lúcia, akinek a történetét a Legenda

* Advent időszakában, Luca napjához közeledve a *Luca széke* című grafikai sorozatával emlékezünk a múlt évben elhunyt alkotóra, Mustó Jánosra, akinek emlékkiállítását 2013 őszén a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeumban volt látható.

Aurea nyomán az Érdy-, a Conides- és a Debreczeni-kódexben olvashatjuk. Lúcia Szirakúza városának egyik legegzelőbb családjából származott. Legendája azzal kezdődik, hogy beteg édesanyjával elzarándokolt Szent Ágota cataniai sírjához. Itt anyja meggyógyult, ő pedig álmat látott, melyben Ágota megmutatta neki az igaz utat. Álmából felébredve közölte anyjával, hogy nem megy férjhez pogány vőlegényéhez, mivel van már jegyese: Jézus Krisztus. Kikérte örökségét is, és azt szétosztotta a szegények között. A Szent Lúciához kötődő hagyomány mellett magyar földön létezett egy rontó nőalak, még az ősi hitvilágból származó boszorkány, Luca asszony is, és az ő emléknapja szintén december 13.

Mustó János grafikáin a keresztény hagyomány szűzleánya Luca és a pogány népi hitvilág boszorkánya együtt jelenik meg. A Luca széke építésének történetében – naponkénti bontásban – feleleveníti a Luca napjához kapcsolódó néphagyományokat, emellett pedig Szent Lúcia élettörténetét is. Párhuzamosan fehér, illetve fekete színben ábrázolja a két női alakot. A lapok sorrendben a következők: *Luca széke – építése I. nap*: A Luca nap legnevezetesebb népszokása a Luca széke faragása. Ennek egy szabályos ötszög köré írt, öt egyenlő szárú háromszögből készült forma volt az alakja. Készítője Luca napjától kezdve minden nap faragott rajta egy kicsit, s csak karácsony estjére volt szabad elkészülnie vele. A hagyomány szerint a széket többnyire kilencféle fából állították össze: kökény-, boróka-, körte-, som-, jávor-, akác-, jegenyefenyő-, cser- és rózsafából. Mustó János grafikáján a szék készítését mindkét Luca figyelemmel kíséri. A szék egyik lába kész. *Luca – a csillagos ég, II. nap*: A második grafikai lap egy népi hiedelemre utal: ha Luca napján csillagos az ég, mindenhol jó termés lesz a következő esztendőben. Ez a kép magába sűríti a házasságjólás hagyományát és az alakoskodást is. Ennek szimbólumaként látunk egy álarcot a grafika közepében. A szék második lába is kész. *Luca – keresztje, III. nap*: A hófehér nőalak, Szent Lúcia Krisztus jegyeseként jelenik meg. Ugyancsak az ókeresztény vértanú legendájának egy epizódját eleveníti fel Mustó János a *Luca – gondolata* című lapon, mely Lúcia álmát ábrázolja, úgy, ahogy fentebb olvashattuk. Mindkét kép felső sávjában, a sötét égbolton megjelenik Luca asszony alakja is. A szék három lába kész. Telnek a napok, mindjárt kész a Luca szék. A boszorkányok és ördögök hancúroznak, a hatodik napon Luca asszony hintázik, majd forgószélben röpködnek. A forgószélbe gyakran dobtak kést, mert ha eltalálták az abban pörgő boszorkányt, azon nyomban láthatóvá, s ártalmatlanná vált. (*Luca kése, VIII. nap*) A tizedik napon Luca magányos. Szomorúan ül a készülőfélben lévő székek tetején, míg végre eljön a nap, december 26., amikor a keresztúton, éjfélkor ráállva megpillantják a boszorkányt (*Luca – a templomban*). *Luca – öröksége* című grafikai lap arra a szent szolgálatra utal, amelyet Lúcia tett, amikor örökségét felajánlotta a szegények javára.

Mustó János e grafikájával szól a mának is, nekünk, akiknek őriznünk kell hagyományainkat, mely jelenünket és jövőnket is meghatározza, s közösségformáló szerepe vitathatatlan.

